

Position paper SER Jongerenplatform t.b.v. hoorzitting

Tweede Kamer, vaste kamercommissie SZW d.d. 2 december 2019, 14.30 – 16.30

Wat zijn de kansen en belemmeringen voor jongeren in deze tijd?

In augustus 2019 heeft het SER Jongerenplatform een verkenning uitgebracht: "Hoge verwachtingen; kansen en belemmeringen voor jongeren in 2019". Hierin wordt beschreven welke kansen en belemmeringen voor jongeren er zijn om een zelfstandig bestaan op te bouwen. De verkenning gaat in op vier verschillende mijlpalen in het leven van jongeren: gaan studeren, aan het werk en ondernemen, de eerste (eigen) woning en een eigen gezin starten. De verkenning zal iedere twee jaar door het SER Jongerenplatform worden uitgevoerd.¹

(1) Gaan studeren

Jongeren volgen vaker en langer vervolgonderwijs dan eerdere generaties. Nieuwere generaties zijn hoger opgeleid. Het Nederlands tertiair onderwijs is van goede kwaliteit, toegankelijk en redelijk betaalbaar. Nederlandse studenten verkeren daarmee in een goede positie om zich te ontplooien en om de basis te leggen voor een zelfstandig leven. Er zijn wel zorgen over de toegankelijkheid van het tertiair onderwijs voor bepaalde groepen, en de hiermee samenhangende kansenongelijkheid, mede door het sociaal leenstelsel.

Mede als gevolg van de invoering van het sociaal leenstelsel en de aanscherping van het bindend studieadvies zegt 40 procent van de thuiswonende studenten niet op kamers te zijn gegaan. Zorgelijk is de hoge mentale druk onder hedendaagse studenten, die volgens hulpverleners stijgt.

(2) Aan het werk en ondernemen

Meest opvallende structurele beweging op de arbeidsmarkt is dat vooral jongeren steeds vaker en steeds langer een tijdelijk contract hebben. Dit heeft gevolgen voor het realiseren van hun mijlpalen. Laagopgeleide jongeren zijn hierin extra kwetsbaar omdat zij vaker flexibel werken, maar ook hoger opgeleiden hebben vaker en langer een tijdelijk contract.

Ondernemerschap is populair onder jongeren. Jonge ondernemers starten weliswaar vaker en vroeger, maar stoppen ook eerder in vergelijking met oudere ondernemers. Zorgelijk is dat jonge werknemers een hogere mentale druk ervaren in de werkomgeving (afgezien van bijbanen naast studie). Er zijn veel symptomen van een risico op een burn-out, hoofdzakelijk veroorzaakt door een disbalans tussen hoge eisen en onvoldoende hulpbronnen op het werk. Mensen tussen 25 en 35 jaar hebben in Nederland ook daadwerkelijk het meest te kampen met burn-outklachten.

(3) De eerste (eigen) woning

De nieuwe generatie jongeren verlaat later het ouderlijk huis, heeft hogere woonlasten in de particuliere huursector, en koopt later zijn eerste woning. Dit wordt vooral

¹ Dit naar aanleiding van de motie door Pieter Heerma c.s. over het versterken van de positie van jongeren binnen de SER, Tweede Kamer, 35000 XV, nr. 50.

veroorzaakt doordat de toegankelijkheid tot de sociale woningbouw door wachtrijen en inkomenseisen matig is en koopstarters een duidelijke achterstand hebben op doorstromers en investeerders op de woningmarkt.

Van veel uitwonenden stegen de woonlasten de afgelopen jaren sterk. Deze hoge woonlasten komen mede doordat jongeren veel vaker huren. Hurende 35-minners hebben gemiddeld een woonquote van 42,6%, terwijl een woonquote van 30% als normaal wordt gezien en van 40% als risicovol.

(4) Een eigen gezin starten

Hedendaagse jongeren gaan later dan eerdere generaties samenwonen en/of trouwen en krijgen later hun eerste kind. De toenemende hoeveelheid flexibele arbeid lijkt hier een rol te spelen.

Van de hedendaagse jongvolwassenen die werk en zorg combineren geeft 53% aan zich erg druk te voelen, wat aanzienlijk hoger is dan het gemiddelde. De toegankelijkheid en betaalbaarheid van kinderopvang zijn daarnaast belangrijke aandachtspunten, omdat het gebrek hieraan ook bijdraagt aan de ervaren druk door jongvolwassenen.

Het is de wens van het SER Jongerenplatform dat alle jongeren het maximale uit zichzelf kunnen halen, niet alleen voor zichzelf maar ook om te kunnen bijdragen aan de samenleving. Om alle jongeren te kunnen betrekken bij de complexer wordende samenleving en arbeidsmarkt is samenhangend beleid nodig met speciaal aandacht voor de geconstateerde risicogroepen. De volgende aanbevelingen zijn daarbij met name van belang:

1) Onderzoek naar sociaal leenstelsel

Het SER Jongerenplatform vindt dat in kaart moet worden gebracht wat de gevolgen van het sociaal leenstelsel zijn voor jongeren op hun financiële positie en vervolgstappen in hun leven. Daarbij zou ook nagedacht moeten worden over passende alternatieven.

2) Aandacht voor prestatiedruk en psychische klachten

Veel jongeren ervaren dat ze te druk zijn, te veel verschillende zaken op één dag moeten doen, en vervolgens niet aan hun eigen verwachtingen kunnen voldoen. De prestatiedruk en psychische klachten nemen toe. Het SER Jongerenplatform vraagt hier aandacht voor en wil ook zelf meer inzicht krijgen in de factoren die prestatiedruk en psychische klachten veroorzaken en wat kan worden gedaan om dit te voorkomen.

3) De effecten van flexibiliteit op de arbeidsmarkt

Het feit dat vooral jongeren steeds vaker en steeds langer flexwerk doen heeft gevolgen voor hun mijlpalen. Flexibiliteit op de arbeidsmarkt biedt kansen voor jongeren: het geeft ruimte om het werk naar eigen wens in te richten en arbeid, zorg en leren te combineren. Het SER Jongerenplatform vindt echter dat er meer aandacht moet zijn voor de negatieve effecten van flexibilisering voor jongeren. De sterke afhankelijkheid van de conjunctuur zorgt er echter ook voor dat jongeren minder werkzekerheid, minder baanzekerheid en minder inkomenszekerheid hebben. De effecten van de onzekerheid reiken verder dan alleen de arbeidsmarkt.

4) Aandacht voor discriminatie van jongeren op de arbeidsmarkt

De kans dat een deel van de jongeren niet mee kan komen in de toekomstige arbeidsmarkt of buiten de boot valt, neemt toe. Het SER Jongerenplatform vindt dat deze jongeren een ander toekomstbeeld verdienen en roept werkgevers en de samenleving op deze jongeren meer te betrekken.

5) Onderzoek naar ondernemerschap onder jongeren

Het SER Jongerenplatform wil meer inzicht in de motieven van jongeren om te gaan ondernemen en de redenen waarom zij daar vaker en eerder meer stoppen. Er is ook

weinig informatie over hoe jongeren aankijken tegen ondernemerschap en welke ondernemersvaardigheden zij nodig hebben om succesvol te ondernemen.

6) Betere aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt

Het SER Jongerenplatform constateert dat het huidige onderwijs beter kan aansluiten bij de eisen die door de arbeidsmarkt worden gesteld. Regionale samenwerking met het bedrijfsleven kan de arbeidsmarktpositie van jongeren verbeteren en meer gerichte stages en werkervaring kan hun overstap naar het fulltime werkende leven vergemakkelijken. Het SER Jongerenplatform bepleit een betere begeleiding bij (het zoeken van) een stage, zowel door de onderwijsinstellingen als door de ontvangende bedrijven.

7) Betere woningmarktpositie

Om de woningmarktpositie van jongeren te verbeteren kunnen meerdere stappen gezet worden. Het SER Jongerenplatform doet hiertoe een aantal concrete voorstellen, bijvoorbeeld om vast te leggen dat hypotheekverstrekkers alleen de actuele studieschuld meenemen in de berekening van de maximale hypotheekhoogte. We doen een oproep aan beleidsmakers om integraal te kijken naar oplossingen.

8) Ruimere mogelijkheden voor kinderopvang

Het SER Jongerenplatform vraagt opnieuw aandacht voor twee recente SER-adviezen over het combineren van werken, leren en zorgen (*Een werkende combinatie*) en over een toekomstig stelsel van voorzieningen voor jonge kinderen (*Gelijk goed van start*). De toegankelijkheid en betaalbaarheid van kinderopvang zijn eveneens belangrijke aandachtspunten.

9) Inzichtelijk maken van financiële positie jongeren

Het SER Jongerenplatform vindt het belangrijk dat meer inzicht wordt verkregen in de daadwerkelijke financiële positie van jongeren. Zo kan de koopkrachtsituatie van jongeren, meer specifiek van studenten, in kaart wordt gebracht. Specifiek onderzoek is daarnaast nodig naar de financiële positie en verplichtingen voor doorstromers op elk onderwijsniveau en naar de financiële positie van studenten met een functiebeperking of chronische aandoening.

10) Invoeren van een generatietoets²

De verkenning "Hoge verwachtingen" constateert dat de overheid te weinig aandacht heeft gehad voor de stapeling van beleid bij jongeren. Het SER Jongerenplatform roept het kabinet op te onderzoeken hoe de invoering van een vorm van 'generatietoets' vormgegeven zou kunnen worden in het wetgevingsproces en in de voorbereiding van politieke en sociale akkoorden.

² Deze aanbeveling staat in de verkenning "Hoge verwachtingen" bovenaan, maar de invoering is al door een Kamermeerderheid ondersteund en er wordt onderzocht hoe dit te gaan doen.